

Ставка на якість

Ірина МОРОЗ,
партнер AGA Partners Law Firm

В рейтингу найбільш поширених арбітражних спорів у сфері агробізнесу, беззаперечно, першість належить спорам, які стосуються якості товару.

Слово «якість» відіграє дуже важливу роль у житті кожного. Ми всі хочемо споживати безпечні харчові продукти, дбати про екосистему та збереження довкілля, отримувати здорове харчування. Вся здорова їжа вирощується на землі, тому здоров'я кожного з нас та безпека харчування беруть своє коріння із землі. Все, що вирощено на землі, прямо чи опосередковано потрапляє у наш харчовий ланцюжок. Якість продуктів харчування та кормів відіграє величезну роль у нашому праг-

ненні до здорового способу життя. Саме тому змістовне навантаження та значення слова «якість» у будь-якому контракті на поставку аграрної продукції важко недооцінити.

Де шукати причину спорів?

Саме підрозділ «якість» у будь-якому експортному контракті дає поштовх численним спорам, які у своїй загальній кількості та складності знаходяться на вершині гори з вирішення спорів. Велика кількість спорів щодо якості призводить до постійного обговорення потреби уніфікації українських стандартів якості з вимогами Європейського союзу. На жаль, сьогодні відбувається лише обговорення, без активних законодавчих дій у цьому напрямку.

Величезна «якісна» прогалина між українським та європейським законодавством призводить до того, що наша продукція «не дотягує» до європейських стандартів, в результаті чого експортери зіштовхуються з проблемами під час виконання експортних контрактів. У кращому випадку внаслідок цього відбувається втрата частини доходів, а в гіршому – виникають величезні збитки.

Для прикладу, одна з наших нещодавніх справ стосувалася поставки української кормової кукурудзи в одну з країн ЄС. Продавець відвантажив партію кукурудзи 3-го класу, яка згідно з чинними нормативними стандартами ДСТУ 4525:2006 Кукурудза «Технічні умови» використовується для кормових потреб. Однак

під час розвантаження цієї партії покупці виявили високий вміст домішок ячменю. Постає цілком зрозуміле запитання: «Чи допустима домішка ячменю в українській кукурудзі для кормових цілей?».

Відповідно до чинних нормативних стандартів ДСТУ, до кукурудзи, яка використовується для кормових потреб, ставляться дуже низькі вимоги якості. Здорові зерна інших зернових культур (наприклад, ячменю) у кукурудзі відносять до основного зерна. Вміст таких здорових зерен ячменю у кукурудзі допускається до 15%. Якщо їх вміст складає більше ніж 15%, тоді кукурудзу приймають як суміш кукурудзи з іншими культурами. Зерна ячменю у кукурудзі відносять до зернової або смітцевої домішки лише якщо вони пошкоджені або зіпсовані.

Таким чином, згідно зі стандартами ДСТУ, під час перевірки якості кукурудзи для кормових цілей здорові зерна ячменю потрапляють до основного складу зерна, а пошкоджені або зіпсовані – до зернової або смітцевої домішки. Вміст здорових зерен ячменю фіксується в результатах аналізу, лише якщо вони перевищують 15%. Як правило, у картках аналізу якості зерна, які видаються елеватором, або у сертифікаті аналізу лабораторії терміналу вміст зерен ячменю у складі кормової кукурудзи не фіксується.

Проте це не завжди означає, що їх там не має. Це означає лише те, що здорові зерна ячменю у кукурудзі

3-го класу можуть бути наявні у кількості до 15%, цього ніхто не фіксує у сертифікатах якості відповідно до вимог ДСТУ, оскільки вони належать до основного зерна, а пошкоджені або зіпсовані зерна ячменю – до зернової або смітцевої домішки. Як би дивно це не звучало, однак високий вміст зерен ячменю у кукурудзі 3-го класу можна пояснити тим, що це просто допустимо згідно зі стандартами ДСТУ.

Для порівняння пропонуємо поглянути на вимоги до кукурудзи, які діють у Європейському союзі. Варто розпочати з того, що в ЄС немає поділу кукурудзи на класи, залежно від якісних характеристик та мети використання. Якісні характеристики кукурудзи регулюються директивами EU2016/1238, які діють від 18.05.2016 р. Відповідно до цих директив допускається вміст зерен інших культур у кукурудзі (наприклад, ячменю) на рівні не більше ніж 5%.

Зіставляючи вимоги до якості кукурудзи в Україні та ЄС, логічним видається висновок, що українська кормова кукурудза 3-го класу з можливою зерновою домішкою на рівні 15% не є придатною для європейського ринку.

У відповідь будь-який експортер може заявити: «Українські стандарти кукурудзи дійсно низькі, але кукурудза, яку я відвантажую на термінал, дуже хорошої якості, а зерен інших культур у ній взагалі немає!». Це слушне зауваження, однак кукурудза 3-го класу може бути відмінної якості лише до моменту відвантаження на термінал.

На жаль, в Україні ще не настільки розвинені перевалювальні комплекси, щоб кожен експортер мав можливість зберігати свій товар на терміналі відособлено, тобто в окремій ємкості. За зальним правилом, весь товар на українських терміналах зберігається знеособлено разом з товаром інших відправників з розподілом лише за класами. Окреме зберігання можливе лише за індивідуальною заявкою та за умови додаткової оплати. На практиці експортери використовують таку опцію вкрай рідко, оскільки це створює додаткові затрати.

Тому кукурудза навіть найвищої проби після відвантаження на термінал змішується з іншим товаром, який може бути далеко не такої перфектної якості. Таким чином, існує ризик того, що на судно буде завантажена кукурудза набагато гіршої якості, ніж відвантажена на термінал, а продавець нестиме ризик невиконання контракту з покупцем.

Як запобігти спорам або як з ними боротися?

Вхід із цієї ситуації може бути перманентним та загальнодержавним.

Заочний розгляд цивільних справ: залишити чи скасувати?

Закінчення. Початок на стор. 25

Він полягає у ґрунтовному перегляді всіх нормативних вимог до якості зерна в Україні з метою приведення його у відповідність до вимог ЄС. Ми повинні усунути величезне провалля, яке існує між українськими та європейськими стандартами якості.

Також вихід може бути ситуативним та індивідуальним, коли експортери самостійно вирішують власні проблеми, адаптуючи кожен контракт під свої можливості щодо якості зерна та потреб європейського покупця.

Мабуть, для вичерпання цієї проблеми правильним буде перший варіант, який наші урядовці намагаються реалізувати. Хоча повільно та складно, але перші кроки у цьому напрямку вже зроблені.

Стосовно індивідуального та ситуативного вирішення проблеми, тут варто надати деякі рекомендації.

По-перше, підписуючи контракт, кожен продавець повинен чітко розуміти коло зобов'язань, яке він бере на себе. Вимоги щодо якості товару містяться не лише у специфікаціях, а й в самому описі товару та гарантіях якості. Тому правильним формулюванням положень, які стосуються якості товару, можна корегувати зобов'язання та відповідальність сторін. Наприклад, якщо товар поставляється для конкретної мети, то краще про це прямо зазначити в контракті.

В одному з нещодавніх спорів наш клієнт поставляв ріпак в одну з країн ЄС для переробки на біопаливо, однак у контракті сторони прямо про це не зазначили. Через порушення деяких якісних вимог, згідно з директивами ЄС, ріпак не міг використовуватися для харчових та кормових цілей у Європі, однак був придатний для виробництва біопалива. Ця ситуація призвела до виникнення багаторічного та складного спору між продавцем та покупцем, в якому покупець наполягав на тому, що за відсутності чіткої мети використання товар повинен бути придатний у Європі для всіх цілей, в тому числі харчових та кормових. В результаті непридатності товару для всіх цілей покупець зазнав значних збитків.

На щастя, в цій ситуації наш клієнт «вийшов сухим із води» завдяки сильній позиції захисту з використанням численних фактичних аргументів, експертних висновків та прецедентних рішень. Після 3-х років арбітражного процесу з томами доказів та супровідних документів ми не лише переконали арбітрів, що товар признавався винятково для біопалива, тому порушення вимог ЄС не було, але й отримали задоволення зустрічного позову. Цього спору можна було б уникнути, якби в контракті продавець прямо передбачив, що товар постачається для переробки на біопаливо.

По-друге, бажано уникати інкорпорації вимог законодавства ЄС у контракт. Деякі фрази (приміром, «всі інші характеристики згідно з ви-

могами ЄС», «застосовуються якісні вимоги ЄС») не повинні фігурувати серед контрактних умов. Майже весь експорт аграрної продукції здійснюється на основі англійського права, тому така коротка і незначна, на перший погляд, фраза насправді інкорпорує все релевантне законодавство ЄС та значно розширює межі відповідальності продавця.

По-третє, продаж товарів на основі фінального сертифіката якості при завантаженні товару – це золоте правило, яке бере свій початок зі справи Alfred C. Toepfer v Continental Grain Co [1974] 1 Lloyds Rep 11 та беззаперечно зменшує ризики продавця стосовно якості товару.

Останнім акордом повинно стати правильне викладення позиції у разі виникнення конфлікту та пред'явлення претензії іншої сторони. Спори щодо якості товару, які виникають при експортних поставках, можна назвати найскладнішими. Якість товару – дуже складне поняття, яке охоплює щонайменше два аспекти. З одного боку, якість може стосуватися фізико-хімічних властивостей товару, тобто специфікацій, які перевіряються в лабораторних умовах. З іншого боку, якість стосується стану товару, тобто запаху, вигляду, які визначаються шляхом візуального огляду.

Спори щодо якості можуть охоплювати як відповідальність продавця, якщо він відвантажив неякісний товар, або товар зіпсувався під час перевезення внаслідок прихованих недоліків, так і відповідальність судновласника (перевізника), якщо товар пошкодився під час перевезення через вину судновласника (наприклад, намок). Поведінка сторін під час таких спорів, як кажуть, «порятунок потопельників – справа рук самих потопельників». Кожна сторона (продавець, покупець, судновласник, страхова компанія та P&I клуб) шукатимуть та наводитимуть безліч виправдань, щоб зняти з себе відповідальність та перекинути її на іншу сторону, тоді як сума можливих збитків безупинно зростатиме. Такі спори, як правило, комплексні, багатосторонні та містять складні питання права, пов'язані не лише з експортним контрактом, а й з чартер-партією та консаментом. Тому доволі часто спори щодо якості ведуть до арешту судна, значних збитків та довготривалого протистояння в кількох арбітражних процесах (морському, торговому), а на додаток ще й у місцевому суді.

«Якісні акценти»

Для юристів, які практикують у цій сфері, дуже важливо розуміти всі складності та наслідки контрактних умов стосовно якості товару. Важливо правильно розставляти «якісні» акценти ще на етапі укладення та підписання контракту, що може запобігти виникненню спору, заощадити час та затрати на ведення суперечки у складному та багатосторонньому питанні якості товару. [Ю](#)

Валерія БАБКО, суддя Деснянського районного суду м. Києва

«На мою думку, у такому вигляді, як сьогодні передбачено законодавцем, в заочному розгляді не має потреби. Оскільки відсутність змагальності порушує Конституційні права особи. Необхідно, щоб злагоджено працював увесь механізм заочного інституту, а це не лише суд. Це органи, які відповідають за реєстрацію постійного місця проживання або перебування,

Укрпошта, юридичні та фізичні особи (позивачі), які повинні сумлінно виконувати свої обов'язки та не зловживати правами, Виконавча служба, яка має зробити все задля вчасного виконання рішення суду. Потрібно, щоб «заочний інститут» передбачався не лише у процесуальних кодексах, а й у підзаконних актах, інструкціях, які пов'язанні зі зберіганням документів, справ тощо». [Ю](#)

Сергій ХІЛЬЧЕНКО, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «ЦЕЗАР»

«Я не підтримую існування цього інституту. По-перше, процедура судового розгляду є занадто спрощеною і взагалі позбавлена змагальності сторін. Під час перегляду з'являється купа нових обставин і доказів, що здійснює значний вплив на розумні строки.

По-друге, в багатьох випадках ігнорується порядок належного повідомлення відповідача у справі: відсутні докази направлення судової повістки, не дотримуються строки завчасного повідомлення тощо. Навіть запровадження інформаційного веб-сайту «Судова влада» не є вирішенням проблеми, адже відсутній дієвий механізм по-

відомлення особи про судове засідання.

По-третє, досить суперечливим є надання суду, який ухвалював рішення, повноважень щодо його перегляду. Судова реформа йде шляхом усунення подвійної касациї, прискорення судової процедури, тому вважаємо за доцільне відмовитися від механізму подвійного перегляду рішення у справі.

По-четверте, деякі суди пов'язують факт набрання чинності заочним рішенням з моментом його отримання відповідачем. Відсутній механізм зупинення виконавчого провадження під час перегляду заочного рішення, на відміну його апеляційного оскарження». [Ю](#)

